

ΑΘΗΝΑ: ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΝ ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Ένα απλό ξεφύλλισμα του «κειμένου» της Αθήνας, ένα επιμελές περιδιάβασμα στο κέντρο της πόλης είναι αρκετό για να φανεί ένας νέος αργός μετασχηματισμός. Τα ισόγεια, που από το 2009 και μετά εξέπιπταν σε κατάσταση διαθεσιμότητας και ερήμωσης γίνονται πεδία δοκιμών νέων χρήσεων. Πολλά ξενοδοχεία που έκλεισαν ανοίγουν ξανά, και οι ξένοι επισκέπτες της πόλης είναι ακόμη παρόντες στο μπάσιμο του χειμώνα. Οι ροές των μεταναστών και των προσφύγων περνούν από ελεγχόμενες ροές και εντοπισμούς λαθροβιώνοντας στις παρυφές της αστικής ζωής. Είναι όμως εδώ. Η κινητικότητα των επισκεπτών και των διερχομένων, ανεξάρτητα από την ταυτότητά τους, φαίνεται να έχει μια υποσχόμενη αστική δυναμική.

Η πόλη της Αθήνας εντοπίζεται στα αβέβαια γεωγραφικά και πολιτικά όρια, ανάμεσα σε Βορρά και Νότο. Ως επίκεντρο της ελληνικής επικράτειας, αναδεικνύεται σε πεδίο συνένυσης και ανάμιξης ταυτοποιημένων και αταυτοποίητων υποκειμένων, ντόπιων και περαστικών, νόμιμων και παράνομων. Οι προσωρινές, εκκρεμείς και ρευστές ταυτότητες είναι παντού, στο διάχυτο όριο ανάμεσα στην φτώχεια και τον πλούτο, την ασφάλεια και την τρωτότητα, τον ορθολογισμό και τη θρησκευτική προσήλωση. Η Αθήνα διατρέχεται από ποικίλες ταυτοποιήσεις. Οι λεγόμενοι μόνιμοι κάτοικοι, οι επισκέπτες και οι περαστικοί από την πόλη, συνυπάρχουν σε μια ιδιόμορφη κατάσταση limbo, εντός ενός ασταθούς πολιτικού και οικονομικού πεδίου.

Στο αστικό blender οι ταυτότητες καθίστανται ρευστές, μέσα σε μια κατάσταση αβέβαιη και ταυτόχρονα εντατική. Εντός αυτής της συνθήκης, ακόμα και αν αναζητήσουμε τις διαδρομές των υποκειμενικότητων εντός -αλλά και διαμέσου- του σώματος της πόλης, θα παραμένουν εκκρεμής τα ερωτήματα σχετικά με την προέλευση αλλά και την κατάληξη των διαδρομών τους. Τόσο για τον τουρίστα όσο και για τον πρόσφυγα ή ακόμα και για τον εντόπιο, που έχει αποστερηθεί την εργασία του, η ταυτότητα παραμένει εκκρεμής. Η καταγωγή κι ο προορισμός, που θα προσέδιδαν στις πολύμορφες υποκειμενικότητες μια αίσθηση του «ανήκειν», είναι μετέωρα. Προελεύσεις και προορισμοί, οι εντοπισμοί των ποικίλων ανήκειν παραμένουν εκκρεμείς τόσο για τον τουρίστα όσο και για τον πρόσφυγα ή τον άστεγο. Αυτό μας επιτρέπει να κατανοήσουμε την πόλη ως ένα πεδίο προσωρινών ταυτοποιήσεων. Η μη μόνιμη ταυτοποίηση των υποκειμένων σημαίνει την ευθραυστότητα τους στο χώρο, σημαίνει ότι βρίσκονται σε κατάσταση αυτοέκθεσης.

Ο τουρίστας ανήκει στο άμεσο παρελθόν του, όπου και είναι πρόθυμος να επιστρέψει. Αν και ξένος/η, παραμένει προσκολλημένος/η στον πρότερο τόπο προέλευσης και επερχόμενης επιστροφής. Ο πρόσφυγας ανήκει, ανασφαλώς, στο μέλλον του. Το παρελθόν βρίσκεται εκμηδενισμένο, σε κατάσταση ερειπίωσης. Ωστόσο, αυτός/ή ταυτοποιείται ως προς έναν επιθυμητό, αλλά εξ ολοκλήρου άγνωστο μελλοντικό τόπο. Υπό την έννοια ενός αβέβαιου ανήκειν, στην πραγματικότητα ο πρόσφυγας δεν είναι δυνατόν να ταυτοποιηθεί, ανεξάρτητα αν έχει «χαρτιά» ή όχι. Η ρευστή ταυτότητα είναι ο ανυπέρθετος ορίζοντας όλων των προσπαθειών για μια «επίσημη» ταυτοποίηση. Οι ντόπιοι, ως υποκείμενα της λιτότητας και της αποστέρησης, έχουν μια αμφίσημη σχέση

με τον τόπο τους. Το αρνητικό «ανήκειν», απογυμνωμένο από κάθε είδους προσδοκία, έχει διαχυθεί σε όλη την Αθήνα. Αυτό συμβαίνει ταυτόχρονα με την αρχική επισήμανση της επανενεργοποίησης της ζωής στην πόλη. Παρουσιάζεται μια συγχρονία καταθλιπτικής απογύμνωσης του ανήκειν στην πόλη και αισιόδοξης αναδιάταξης του χώρου με νέες προσχωρήσεις στο αστικό φαντασιακό από τους κάθε λογής προσωρινούς και διερχόμενους επισκέπτες. Η πόλη είναι ένα τοπίο προσωρινών διαμονών και ταυτοποιήσεων.

Ποιος είναι ο υλικός σχηματισμός της πόλης που παραλαμβάνει και αναπαράγει έναν αυξανόμενο πληθυσμό ρευστών ταυτοποιήσεων; Ας δούμε προς στιγμήν την Αθήνα μακροσκοπικά, σαν ένα γεωλογικό φαινόμενο, μια εκτεταμένη οικοδομική πλάκα που εντός της περιέχει τα αρχαία απομεινάρια, πυκνωτές της οικουμενικής μνήμης και βέβαια τα κελύφη της σύγχρονης ιστορίας. Είναι γνωστό ότι ο τεχνητός γεωλογικός σχηματισμός της Αθήνας μέσα στις κοιλάτητες και τα κελύφη του διαθέτει μεγάλο ποσοστό διαθέσιμου, μη κατοικημένου οικοδομικού χώρου. Στα «αργούντα ακίνητα» καθώς έχει υποχωρήσει και χαθεί η χρήση, μαζί έχει υποχωρήσει και η ταυτότητά τους ως κατοικημένων χώρων. Η εκκρεμής ταυτότητα του διερχόμενου και του ντόπιου πληθυσμού των τουριστών και των αποστερημένων κοινωνικής ταυτότητας έρχεται να προσπέσει σε μια αμήχανη πόλη, με εκκρεμή ταυτοποίηση μεγάλου μέρους του διαθέσιμου οικοδομικού της χώρου.

Ας δούμε την Αθήνα στο σύνολό της ως μια ιστορική γεωλογική διαστρωμάτωση, που συμπεριλαμβάνει από την αρχαιότητα των μνημείων μέχρι την αρχαιότητα των άδειων διαμερισμάτων. Ας φέρουμε κοντά σε αυτή την εικόνα, την εικόνα του πλήθους των εκκρεμών ταυτοτήτων. Μας επιτρέπεται να κάνουμε την απλή υπόθεση ότι αυτή η πόλη, με το κτηριακό - ιστορικό της απόθεμα είναι σε θέση να φιλοξενήσει την διάχυτη α-ταυτοποίητη μάζα τουριστών, προσφύγων, αποστερημένων και μετατοπισμένων, το ζωντανό πληθικό υποκείμενο της πόλης. Πώς θα μπορούσε να γίνει αυτό;

Με την ραγδαία ανάπτυξη των διαδικτυακών μηχανισμών προσωρινής ιδιοποίησης χώρων διαμονής, όπως είναι το airbnb ή -καλύτερα- το couch surfing, τα δεδομένα για την κατοίκηση των πόλεων αλλάζουν ριζικά. Οι μηχανισμοί αυτοί καταργούν τα όρια ανάμεσα στην ξενοδοχειακή φιλοξενία και την παραδοσιακή, σταθερή διαμονή με τη μορφή της ενοικίασης ή της ιδιοκατοίκησης. Αυτή η εκρηγνυόμενη παγκόσμια εμπειρία δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της ψηφιακής τεχνολογίας. Κυρίως είναι αποτέλεσμα της αυξημένης κινητικότητας και των νέων μορφών προσωρινής κατοίκησης. Η ταυτότητα του κατοίκου παύει να παράγεται από την ταύτισή του με ένα σταθερό χώρο διαμονής, το σπίτι του. Έτσι, το υποκείμενο, όλο και περισσότερο τείνει να μην διαμένει στο δικό του σπίτι. Συνεχώς μένει στο σπίτι ενός άλλου. Να με ποιο τρόπο συναντιέται η προσωρινή ταυτοποίηση του κάτοικου με την υλική δομή της πόλης. Η πόλη τείνει να αποκτήσει τη μορφή μιας δυνατότητας πολλαπλών κατοικήσεων σε σπίτια άλλων. Σε αυτό το νέο περιβάλλον το «αργούν» κτηριακό απόθεμα της Αθήνας μπορεί να ενεργοποιηθεί απροσδόκητα. Οι αρχαίες σπηλιές των άδειων διαμερισμάτων να επανιδιοποιηθούν μέσα από το μηχανισμό της ανταλλαγής χώρων ή της σύντομης μίσθωσης. Τα υποκείμενα του αστικού πλήθους με ακραίους πόλους

τον τουρίστα και τον πρόσφυγα θα ήταν οι καλύτεροι δέκτες φιλοξενίας. Στην περίπτωση των προσφύγων αυτό δεν μπορεί παρά να γίνει κάτω από την ομπρέλα μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής ενεργοποίησης.

Μια πόλη- ξενοδοχείο, χωρίς τα ιεραρχικά χαρακτηριστικά της δομής του ξενοδοχείου από τη μια, και μια πόλη πολυ-κατοικία, χωρίς τα ταυτοποιητικά χαρακτηριστικά της μόνιμης κατοικίας -διαμερίσματος, είναι μια άλλη, επερχόμενη πόλη. Η θέση της Αθήνας στην πολιτική γεωγραφία, ανάμεσα στις «τεκτονικές πλάκες» του Βορά και του Νότου, και η θέση της στο κλίμα και την ιστορική κουλτούρα της Μεσογείου επιτρέπουν να την σκεφτούμε ως κατ'εξοχήν πόλη της ενδιαμεσότητας. Το μοντέλο της πόλης- περάσματος αφορά κατ'εξοχήν και το οικονομικό μέλλον της Αθήνας. Η πόλη -πέραςμα είναι μια εκτεταμένη αγορά. Για τη θέσμιση μιας πόλης -περάσματος όμως είναι αναγκαία η μη φοβική εμπέδωση του υποκειμένου της γενικής αστικής φιλοξενίας. Το υποκείμενο με την εκκρεμή, προσωρινή ταυτότητα προσφέρεται προνομιακά για την κατοίκηση μιας τέτοιας υποθετικής πόλης. Η γενική πόλη φιλοξενίας είναι μια τόσο μακρινή υπόθεση όσο και η προσδοκία, την οποία επικαλείται ο Giorgio Agamben, της έλευσης εκείνης της υποκειμενικότητας η οποία θα «απορρίπτει κάθε ταυτότητα και κάθε προϋπόθεση του ανήκειν»¹. Ταυτόχρονα, η γενική πόλη φιλοξενίας είναι ήδη παρούσα, εδώ. Καλεί για την επαναθέμισή της, με κεντρικό πρόταγμα το παραγωγικό άνοιγμα προς τις πληθυσμιακές ροές κάθε τύπου.

¹ Giorgio Agamben, *Η Κοινότητα που Έρχεται*, Ίνδικτος, σ. 126